

صفح الهی را می شناسی؟

پروردگار ما هیچ چیز را فراموش نمی کند، اما به گونه ای عمل می نماید تا ما نافرمانی خویش را فراموش کنیم و در درگاه او حتی احساس شرم و خجالت نیز ننمائیم . این همان مفهوم صفح الهی است .

همانگونه که می دانید در آیات قرآن کریم، با عبارات و کلمات متعددی به رحمت فراگیر الهی اشاره شده است . کلماتی نظیر رحمن (که اشاره به رحمت عام الهی دارد)، رحیم (که رحمت خاص خدا را نشان می دهد)، ارحم الراحمین، رئوف، ودود و... همه و همه از این دسته به شمار می آیند .

معمولاً می توان مهمترین و برجسته ترین مفاهیم یک مکتب را از شعار و عنوان آن دریافت نمود. همانگونه که می دانید، عنوان تمامی کارهای مسلمین، عبارت شریف " بسم الله الرحمن الرحيم " است که در زوایای گوناگون زندگی مسلمانان رسوخ دارد و سوره های مختلف قرآن کریم نیز با آن آغاز می گردد .

خداوند اسامی و صفات متعددی دارد، اما شگفت انگیز است که از میان تمامی این اسامی و صفات (که ۱۰۰۰ نام آنها در دعای جوشن کبیر آمده)، هنگامی که در این جمله شریفه، می خواهیم از پروردگار خویش یاد کنیم، او را با دو نام " رحمان و رحیم " می ستائیم.

اگر به خوبی در برنامه روزانه زندگی یک مسلمان دقت کنیم، می یابیم که یک مسلمین لاقفل در طول شبانه روز و در نماز خویش ۶۰ بار از رحمت الهی یاد می کند و پروردگار خویش را با این وصف می ستاید.

قرآن و رحمت پروردگار

کلمه رحمن به جز مواردی که در " بسم الله " به کار رفته، حدود ۴۱ بار در قرآن آمده است و کلمه رحیم نیز به جز دفعاتی که در " بسم الله " تکرار گشته، حدود ۸۰ بار دیگر در قرآن مجید بکار رفته است .

اما اگر آیات مختلف قرآن کریم را بررسی کنیم، با حقایقی عمیق از رحمت الهی مواجه می گردیم .

قرآن کریم صراحتاً از جانب پروردگار متعال اعلام می دارد که خداوند رحمت را بر خویش لازم و واجب ساخته است و می فرماید :
" ... پروردگارتان، رحمت را بر خود فرض کرده... " ((سوره انعام، فرازی از آیه ۵۴))، اما هیچ کجای قرآن کریم، هرگز در خصوص عقاب پروردگار چنین سخنی به میان نیامده است. حتی در نقطه مقابل، قرآن کریم نمونه های گوناگونی را برمی شمرد که خداوند حتی بدون آنکه بندگان توبه کنند، با رحمت گسترده خویش، از عقاب آنان چشم می پوشد . لذا در خصوص گناہانی به غیر از

شرک می فرماید: " خداوند (هرگز) شرک را نمی‌بخشد! و پایین‌تر از آن را برای هر کس (بخواهد و شایسته بداند) می بخشد ... " (سوره نساء، آیه ۴۸)، مشخص است که در این آیه سخن از بخشش پس توبه انسانها نیست، چرا که در آن حالت خداوند هر کسی را که توبه کند، حتی اگر مشرک نیز باشد، باز نیز می آمرزد).

قرآن این رحمت الهی را آنقدر وسیع می داند که آشکارا اعلام می دارد بجز گمراهان، هیچ کس از رحمت پروردگارش مایوس نمی گردد و به نقل از حضرت ابراهیم (علیه السلام) می فرماید) " (او) گفت: جز گمراهان، چه کسی از رحمت پروردگارش مایوس می‌شود؟! "

رحمت الهی و آغاز و انجام خلقت

هنگامی که قرآن کریم از آغاز خلقت انسان سخن می گوید، سخن از رحمت پروردگار است و منشأ خلقت را رحمت خداوند می داند و می فرماید " ... مگر کسی را که پروردگارت رحم کند! و برای همین (پذیرش رحمت) آنها را آفرید !... " (سوره هود، آیه ۱۱۹)) و موقعی نیز که به پایان زندگانی دنیوی و برپائی قیامت می رسد، باز هم از رحمت الهی سخن می گوید و می فرماید : " بگو: «آنچه در آسمانها و زمین است، از آن کیست؟» بگو: «از آن خداست؛ رحمت (و بخشش) را بر خود، حتم کرده؛ (و به همین دلیل)، بطور قطع همه شما را در روز قیامت، که در آن شک و تردیدی نیست، گرد خواهد آورد... " (سوره انعام، آیه ۱۲))

بنابر این طبیعی است حتی هنگامی هم که آیات قرآن کریم خداوند متعال را برای تکذیب کنندگان معرفی می کند، پیش از هر چیز از رحمت پروردگار سخن به میان می آورد و او را صاحب رحمت گسترده ای توصیف می نماید که رحمت او بر همه چیز سایه افکنده است " :اگر تو را تکذیب کنند (و این حقایق را نپذیرند)، به آنها بگو: «پروردگار شما، رحمت گسترده ای دارد... " (سوره انعام، آیه ۱۴۷))

یأس هرگز !

قرآن این رحمت الهی را آن قدر وسیع می داند که آشکارا اعلام می دارد : به جز گمراهان، هیچ کس از رحمت پروردگارش مایوس نمی گردد و به نقل از حضرت ابراهیم (علیه السلام) می فرماید: " (او) گفت: جز گمراهان، چه کسی از رحمت پروردگارش مایوس می‌شود؟! " (سوره حجر، آیه ۵۶)).

آن هنگام که دریای رحمت الهی به تلاطم می افتد، خطاب آیه تغییر می کند و خداوند خود مستقیماً با بندگان روی برتافته خویش سخن می گوید. او با تمامی گناهان و نافرمانی هائی که آنان انجام داده اند، باز آنان را بنده خویش می خواند و به آنان می گوید که از رحمت من مایوس نشوید، من تمامی گناهان شما را خواهم آمرزد: " بگو: «ای بندگان من که بر خود اسراف و ستم کرده اید! از رحمت خداوند نومید نشوید که خدا همه گناهان را می آمرزد، زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است . " (سوره زمر، آیه ۵۳)

نمونه هائی از رحمت الهی

حتی قرآن کریم به این میزان نیز بسنده نمی کند و نمونه هائی از رحمت پروردگار را نیز به ما نشان می دهد .

قرآن در آیه ۲۱ سوره روم ((سوره روم، آیه ۲۱))، محبت و مودتی که بین زن و شوهر وجود دارد را از جانب پروردگار و نشانه ای از نشانه های او بر می شمرد. این بدان معنی است که این عشق و علاقه سرشار را نیز خداوند قرار داده است، و صد البته که رحمت خود او بسیار فراتر از اینهاست.

ما بارها در طول زندگی مشاهده کرده ایم که شخصی از فرمان فردی دیگر نافرمانی و سرپیچی می کند، و صد البته طبیعی است که به موجب همین عصیان، سزاوار تنبیه و مجازات او می شود. اگر واقعا آن شخصی که نافرمانی او صورت پذیرفته است، انسانی کریم و صبور و مهربان باشد، نهایتاً از نافرمانی انجام شده می گذرد و فرد مقابل را مورد عفو و بخشش خویش قرار می دهد. اما آیا تاکنون دیده ایم که این نافرمانی را کسی فرمانبرداری تلقی کند و آنرا پاداش نیز بدهد؟ پروردگار مهربان ما در قرآن کریم، در خصوص عده ای که ایمان می آورند و توبه می نمایند و اصلاح می کنند، می فرماید که سیئات و نافرمانی های آنان را به حسنات مبدل می کنیم... (سوره فرقان، آیه ۷۰)

صفح الهی، رحمتی بی همانند

آیا مفهوم صفح الهی را که در متون اسلامی از صفات پروردگار بر شمرده شده است، می دانید؟ ما انسانها ممکن است در طول زندگی خویش نافرمانی فردی را انجام داده باشیم . اگر او از این نافرمانی ما چشم پوشی کند و ما را مورد لطف خویش قرار داد، طبیعی است که هر موقع او را می بینیم، به یاد نافرمانی خویش می افتیم و لطف او را به خاطر آورده و در درون خویش شرمنده می شویم .

اگر آن فرد در نهایت محبت باشد، ممکن است کاری کند که نافرمانی و سرپیچی ما از ذهنش فراموش شود، اما نمی تواند این مسأله را از یاد ما ببرد و شرمندگی ما در برابر خویش را چاره کند. ولی درباره خداوند برعکس است؛ پروردگار ما هیچ چیز را فراموش نمی کند، اما به گونه ای عمل می نماید تا ما نافرمانی خویش را فراموش کنیم و در درگاه او حتی احساس شرم و خجالت نیز ننمائیم. این همان مفهوم صفح الهی است ...

معمولاً می توان مهمترین و برجسته ترین مفاهیم یک مکتب را از شعار و عنوان آن دریافت نمود . همانگونه که می دانید، عنوان تمامی کارهای مسلمین، عبارت شریف " بسم الله الرحمن الرحيم " است که در زوایای گوناگون زندگی مسلمانان رسوخ دارد و سوره های مختلف قرآن کریم نیز با آن آغاز می گردد

انذار الهی، جلوه ای از رحمت

اما خداوند تنها به صرف فرو فرستادن این دستورات و فرامین نیز اکتفا ننمود و بر طبق رحمت خویش در قبال عمل به این دستورات، برای ما پاداشی را مقرر نمود و برای عدم فرمانبرداری ما نیز وعید عذابی دردناک را به ما رسانید .

بر این اساس مشخص می شود که عقوبت پروردگار غیر از عقوبت بندگان است که برای دلخوشی و انتقام باشد، بلکه حتی آفریدن جهنم و سخن گفتن از آن در آیات گوناگون قرآن کریم نیز برخاسته از رحمت الهی است .

اگر جهنم ریود و از عذاب آن در دل انسانها هراس وجود نداشت، بسیاری از انسانها انگیزه ای برای گام گذاردن در مسیر کمال نداشتند و از تباهی خویش رویگردان نبودند و در نتیجه به کمال و سعادت خود نیز دست نمی یافتند .

بنابراین حتی سخن از جهنم گفتن نیز تجلی رحمت الهی است و مشخص است که اگر پروردگارمان جهنم را نمی آفرید و یا اگر مطمئن بودیم که هرگز عذاب آخرت به وقوع نمی پیوندد، دیگر این انداز ارزش و اثری نخواهد داشت و بسیاری از مردم بدون هیچ دغدغه ای مسیر بیراهه را خواهند پیمود .

برای روشن تر شدن بحث، مثالی را به همراه هم بررسی می کنیم. پدری را در نظر بگیرید که پزشک است و پسری دارد که دارای غده ای خطرناک در درون بدن خویش می باشد . چنین پدری که دست به چاقو می برد و بدن پسر خود را می شکافد آیا غضب و خشم او و یا حتی انگیزه بدست آوردن پول و شهرت و ... سبب این کار او می شود و یا محبت و رحمت او نسبت به پسرش او را وادار به انجام چنین عملی می کند؟

در خصوص پروردگارمان نیز دقیقاً به همین صورت است، خدائی که هیچ نیازی به طاعت ما ندارد و نافرمانی ما نیز گزندى به او نمی زند، آیا جز اینست که رحمت او منشأ خلقت جهنم می گردد تا بندگان او راه تباهی را طی نکنند؟

بخش قرآن تبیان

منابع:

پرسمان

سایت پاسخگو